

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ НАСКРІЗНОЇ ЗМІСТОВОЇ ЛІНІЇ
«ГРОМАДЯНСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ»
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ

Розробники:

Ольга Бухтій – заслужений вчитель України, вчитель трудового навчання та технологій Нерубайського навчально-виховного комплексу «школа-гімназія» Біляївського району Одеської області.

Регіна Нікітенко – вчитель-методист, відмінник освіти України, завідувачка науково-методичної лабораторії здоров'я, фізичної культури, технологій та предмета «Захист Вітчизни» кафедри суспільно-гуманітарної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Б94 Бухтій О. Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність» у закладах загальної середньої освіти: Трудове навчання / О. Бухтій, Р. Нікітенко. – К. : Основа, 2018. – 33 с.

ISBN 978-966-699-985-9 (серія)

ISBN 978-966-699-984-2

«Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність» у закладах загальної середньої освіти: Трудове навчання» розроблено для вчителів, які викладають предмет «Трудове навчання» у 5–9 класах та прагнуть ефективно поєднати зміст предмета з наскрізною змістовою лінією «Громадянська відповідальність».

Запропоновані методичні рекомендації допоможуть учителю визначити перелік ключових понять з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини, які можна сформувати під час викладання навчального предмета. Розробки уроків наочно продемонструють, як гармонійно включити в перебіг уроку методи і прийоми формування в учнів громадянських компетентностей.

УДК 37.09(072)

Відповідальні за випуск: **Протасова Н., Полтораєв В.**

Видано за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги. Продаж заборонено

Видання здійснено за підтримки уряду Швейцарської Конфедерації в рамках швейцарсько-українського проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU» (www.doccu.in.ua)

Публікацію підготовлено за підтримки Цюрихського педагогічного університету (ЦПУ), Інституту міжнародних освітніх проектів (www.phzh.ch/ipe)

Друк профінансовано Швейцарською Конфедерацією в рамках швейцарсько-українського проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU» (www.doccu.in.ua).

PÄDAGOGISCHE
HOCHSCHULE
ZÜRICH

ISBN 978-966-699-985-9 (серія)

ISBN 978-966-699-984-2

© Швейцарсько-український проект
«Розвиток громадянських компетентностей в Україні-DOCCU», 2018
© О. Бухтій, Р. Нікітенко, 2018
© Видавництво «Основа», 2018

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ	
5 клас	6
6 клас	7
7 клас	8
8 клас	8
9 клас	9
РОЗРОБКИ УРОКІВ	
5 клас	10
6 клас	14
7 клас	21
8 клас	24
9 клас	29

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою трудового навчання є розвиток і соціалізація учнів, формування у них національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Зазначена мета досягається шляхом залучення школярів на уроках трудового навчання до проектної діяльності як провідного засобу розвитку і навчання учнів, формування у них здатності до самостійного навчання, оволодіння засобами сучасних технологій, умінь конструювати власний процес пізнання і на практиці реалізовувати заплановане.

Зміст навчальної програми орієнтовано на формування в учнів ключових і предметних компетентностей, які покликані наблизити процес трудового навчання до життєвих потреб учня, його інтересів та природних здібностей, створення навчального середовища української школи.

Наскрізна змістова лінія **«Громадянська відповідальність»** на уроках трудового навчання, через інтерактивні методи навчання та соціальні проекти, спрямована на формування усвідомлення цінності праці та працьовитості для досягнення добробуту; розуміння важливості виконання різних соціальних ролей в групах; відповідальності, поваги до думок інших людей, толерантності. А також на розвиток умінь: працювати самостійно та в команді з іншими на результат, попереджувати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісу, безпечно поводитися з інструментами та обладнанням.

«Громадянська відповідальність» націлена на виховання відповідального члена громади і суспільства, який розуміє принципи і механізми функціонування суспільства, а також важливість національної ініціативи; спирається у своїй діяльності на культурні традиції і вектори розвитку держави.

Учнів 5–6 класів у процесі трудового навчання орієнтують визначати у співпраці з учителем та іншими учнями алгоритм взаємодії для вирішення практичних соціально значущих завдань чи проектів; на усвідомлення важливості дотримання етикету для створення власного позитивного іміджу.

Учнів 7–9 класів у процесі трудового навчання орієнтують раціонально використовувати різноманітні матеріали, обґрунтовувати власну позицію щодо розвитку новітніх ресурсозберігальних та екологічно чистих технологій обробки матеріалів; уміння оцінювати результати власної діяльності.

Розвиток громадянської компетентності учнів має відбуватися на трьох рівнях: навчання про громадянську відповідальність; навчання для розвитку розуміння та формування ціннісних ставлень до громадянської відповідальності; навчання через здобуття практичного досвіду громадянської відповідальності.

Значну методичну допомогу вчителям трудового навчання у формуванні **громадянських компетентностей** нададуть посібники Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини, які розміщено на освітній платформі «Живемо в демократії» (<http://www.living-democracy.com.ua/>).

При формуванні та розвитку громадянської компетентності на уроках трудового навчання соціалізуватися учням, оволодіти суспільним досвідом допоможуть методи викладання, засновані на співпраці.

У процесі проектної діяльності основними методами проектування у 5 класі слід вважати метод фантазування, у 6 – метод біоформ, у 7 – метод фокальних об'єктів, у 8 класі – елементи комбінаторики, у 9 класі – елементи біоніки. Учителю бажано долучити учнів до засвоєння й інших методів колективного творчого пошуку: мозкового штурму, кейс-методу, критичного мислення, елементів синектики та інших.

Під час ознайомлення та застосування при проектуванні виробів методів фантазування та біоформ дуже важливим є виконання різних соціальних ролей у групах; учні усвідомлюють поняття: відповідальність, сприйняття думок інших людей, толерантність через виявлення проблем, які вони відчувають у класі.

При вивченні правил безпечної праці та виконанні технологічних операцій, освоєнні нових технологій і виготовленні проектних робіт дуже важливим є усвідомлення, розуміння необхідності дотримання правил внутрішнього розпорядку, тому бажано звернути увагу на використання матеріалів з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини про правила та закони, відповідальність, права і свободи.

Під час проектної діяльності учні доповнюють власний досвід техніко-технологічними і проектними знаннями, уміннями, навичками, на основі чого формується комплекс власних суджень, цінностей, ставлень, який слід розуміти як проектно-технологічну компетентність. Тому вчителю необхідно акцентувати увагу на використанні матеріалів з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини «Ресурси для вчителя», де надаються інструменти, які заохочують учнів до навчання. Під час освоєння етапів проектної діяльності, особливо під час захисту проектних робіт, слід звернути увагу на формування практичного досвіду у використанні медіазасобів, використання цифрових технологій та мультимедійних засобів для презентації

проекту, добирати матеріали за результатами власної діяльності, розробляти та представляти презентацію. Для цього будуть корисними для застосування матеріали з розділів «Медіа», «Різноманітність і плюралізм».

Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини на уроках трудового навчання робить акцент на активній позиції учнів, формуванні відповідального члена громади і суспільства, що не лише знає і розуміє свої права, але й цінує їх та набуває практичного досвіду використання навичок у класі, майстерні, у шкільному житті.

Учні 5–6 класів у процесі трудового навчання мають визначати у співпраці з учителем та іншими учнями алгоритм взаємодії для розв'язання практичних соціально значущих завдань чи створення проектів (на усвідомлення важливості дотримуватися етикету для створення власного позитивного іміджу).

Учні 7–9 класів у процесі трудового навчання повинні обґрунтовувати власну позицію щодо галузей застосування конструкційних матеріалів, технології їх обробки (уміння оцінювати результати власної діяльності).

На уроках трудового навчання слід надати можливість учням брати участь у житті класу й усвідомлювати, яким чином вони можуть реалізувати свої права; формувати уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісу, безпечно поводитися з інструментами та обладнанням, усвідомлювати цінність праці та працьовитості для досягнення добробуту, розуміння важливості виконання різних соціальних ролей у групах.

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ

з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини для запровадження наскрізної змістової лінії «ГРОМАДЯНСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ» у закладах загальної середньої освіти

Навчальний предмет: **ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ**

Відкритий електронний ресурс «Живемо в демократії». – Режим доступу: <http://www.living-democracy.com.ua/textbooks/>

5 КЛАС

Тема розділу (уроку)	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси ОДГ/ОПЛ
Розділ 1. Основи проектування, матеріалознавства та технології обробки			
Ознайомлення з видами діяльності на уроках трудового навчання та зі зразками виробів, що будуть виготовлятися у 5 класі	<i>Ідентичність, різноманітність і плюралізм // розуміння</i> власної гідності та індивідуальності; усвідомлення проявів гендерних стереотипів; усвідомлення важливості виконання різних соціальних ролей.	працювати в команді на результат; визначати власні пріоритети та ділитися власними міркуваннями.	Т. 2, с. 19–21, 117.
Правила внутрішнього розпорядку в шкільній майстерні. Організація робочого місця	<i>Правила і закон, відповідальність // усвідомлення</i> важливості правил внутрішнього розпорядку та організації робочого місця для безпеки життєдіяльності; розуміння необхідності правил; ознайомлення зі своїми правами та обов'язками в школі.	формувати перелік правил безпечної поведінки в майстернях; досягати консенсусу в спілкуванні; дотримуватися правил.	Т. 2, с. 58–62, 131, 133 Т. 5, с. 27, 33.
Розробка малюнка для аплікації. Виготовлення деталей аплікації (за шаблоном). Приметування деталей аплікації до основи (швом «уперед голкою»)	<i>Відповідальність // розуміння</i> різних видів відповідальності; усвідомлення власної відповідальності за життєвий простір.	планувати різні можливі варіанти екологічної поведінки; усвідомлювати важливість правильного вибору; висловлювати власні судження.	Т. 2, с. 78–80, 137.
Інструменти та пристосування для виготовлення аплікації. Підготовка матеріалів до роботи. Остаточна обробка виробу	<i>Правила і закон, права і свободи // усвідомлення</i> важливості правил внутрішнього розпорядку та організації робочого місця для безпеки життєдіяльності; розуміння необхідності правил.	формувати перелік правил безпечної поведінки в майстернях; досягати консенсусу в спілкуванні; дотримуватися правил.	Т. 2, с. 62, 133.
Захист учнівського проекту	<i>Права і свободи, різноманітність і плюралізм // знання</i> соціальних та естетичних форм висловлювань; розуміння специфічної роботи з медіазасобами; усвідомлення важливості подання якісної інформації.	відстоювати власну точку зору, цінності та інтереси; використовувати цифрові технології та мультимедійні засоби для презентації власного (колективного) проекту; підбирати матеріали для презентації; представляти презентацію.	Т. 2, с. 107, 156.

6 КЛАС

Тема розділу (уроку)	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси ОДГ/ОПЛ
Розділ 1. Основи проектування, матеріалознавства та технології обробки			
Вибір об'єкта проектування. Планування роботи з виконання проекту	<i>Конфлікт, різноманітність і плюралізм // розуміння</i> важливості виконання різних соціальних ролей у групах; <i>усвідомлення</i> необхідності прийняття узгоджених рішень.	поважати думку кожного члена команди; попереджувати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісу.	Т. 2, с. 50. Т. 3, с. 90-94.
Знаки і символи в українській вишивці. Виконання вишивки деталей	<i>Ідентичність, права і свободи // розуміння</i> проявів гендерних стереотипів; <i>усвідомлення</i> своєї національної культури та культури інших національностей.	здійснювати щодо себе національну самоідентифікацію; толерантно ставитись до однокласників; поважати думку кожного; оцінювати свої позитивні риси, власні здібності та уміння.	Т. 3, с. 32. Т. 2, с. 19-23, 118.
Основи проектної діяльності. Метод комбінування. Проектування виробу на основі аналізу моделей-аналогів	<i>Права і свободи, різноманітність і плюралізм // розуміння</i> соціальних та естетичних форм висловлювань, специфічної роботи з медіазасобами; <i>усвідомлення</i> важливості подання якісної інформації.	висловлювати власну точку зору, цінності та інтереси; підбирати матеріали для презентації; розробляти газету та її презентувати ; використовувати метод комбінування при проектуванні виробу.	Т. 2, с. 156. Т. 3, с. 166-167.
Прийоми роботи з гнущого та з'єднання деталей із тонколистового металу. Інструменти та пристосування	<i>Правила і закон, відповідальність // усвідомлення</i> важливості правил внутрішнього розпорядку та організації робочого місця для безпеки життєдіяльності; <i>розуміння</i> понять «рівноправність», «справедливість», «повага».	визначати у співпраці з іншими учнями правила безпечної праці, санітарно-гігієнічні вимоги в майстерні; безпечно поводитися з інструментами та обладнанням; організувати робоче місце; оцінювати результати власної діяльності.	Т. 2, с. 58-63, 132-133.
Види тонколистового металу та дроту	<i>Відповідальність // усвідомлення</i> поняття «відповідальність»; <i>розуміння</i> , що відповідальність пов'язана з людьми, об'єктами, вчинками.	працювати в команді на результат, попереджувати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісу.	Т. 2, с. 79-80.
Метод комбінування. Проектування виробу на основі аналізу моделей-аналогів. Джерела інформації для пошуку та відбору моделей-аналогів для проекту. (За варіативним модулем)	<i>Права і свободи, різноманітність і плюралізм, медіа // усвідомлення</i> права вільно отримувати і поширювати інформацію; <i>розуміння</i> необхідності критичного сприйняття інформації.	підбирати матеріали для презентації; розробляти та представляти презентацію; аналізувати отриману інформацію.	Т. 2, с. 107, 156.
Розділ 2. Технологія побутової діяльності та самообслуговування			
Особливості прибирання житла. Мийні засоби та інструменти для прибирання житла.	<i>Відповідальність, права і свободи // усвідомлення</i> власної відповідальності (екологічної) за життєвий простір; <i>розуміння</i> ціннісних орієнтацій.	висловлювати власні судження; відповідально ставитися до навколишнього середовища; відстоювати право на безпечне для життя та здоров'я довкілля.	Т. 2, с. 79-80, 137.

7 КЛАС

Тема розділу (уроку)	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси ОДГ/ОПЛ
Розділ 1. Основи проектування, матеріалознавства та технології обробки			
Добір матеріалів для виготовлення виробу, визначення їх кількості. Добір гачків. Моделі-аналоги. Правила безпечної праці під час в'язання гачком	<i>Правила і закон, конфлікти // усвідомлення</i> правил як засобу захисту прав і свобод; розуміння необхідності правил як засобу уникнення конфліктів.	розробляти правила організації роботи на уроках трудового навчання, організації робочого місця для безпеки життєдіяльності; приймати узгоджені рішення, досягати консенсусу.	Т. 2, с. 62, 132. Т. 6, с. 11.
Добір конструкційних матеріалів та інструментів. Виготовлення шаблонів	<i>Відповідальність // усвідомлення</i> загальної природи відповідальності, яку мають поділяти всі стосовно соціальних проблем.	оцінювати результати власної діяльності; визначати рівень відповідальності за соціальну проблему.	Т. 3, с. 149-150.
Призначення методу фокальних об'єктів для вдосконалення чи створення виробу	<i>Права і свободи, відповідальність // усвідомлення</i> природи прав людини та права кожного на людську гідність; розуміння власної відповідальності, працювати з іншими учнями на результат.	працювати з іншими учнями в команді на результат; поєднувати бажання з базовими потребами та правами людини.	Т. 3, с. 117-118, 131-132.
Основи проектної діяльності. Метод фокальних об'єктів. Алгоритм роботи за методом. (За варіативним модулем)	<i>Ідентичність, права і свободи // розуміння</i> важливості власної точки зору, цінностей та інтересів, уміння співпрацювати; усвідомлення різноманітності медіа.	обґрунтовувати власну позицію, створювати власну газету; презентувати власні результати.	Т. 3, с.164-165, 168.
Породи та будова деревини. Вплив дерев на екосистему. Пиломатеріали, їх види, способи отримання та галузь застосування	<i>Ідентичність, відповідальність // усвідомлення</i> власної відповідальності за життєвий простір; розуміння активного громадянства через дію.	обґрунтовувати власну позицію; бути готовим взяти відповідальність (екологічну) за життєвий простір; визначати місце, де необхідно покращити екологічний стан; ідентифікувати порушення прав людини.	Т. 2, с. 81-83. Т. 3, с.116-118.

8 КЛАС

Тема розділу (уроку)	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси ОДГ/ОПЛ
Розділ 1. Основи проектування, матеріалознавства та технології обробки			
Вибір та обґрунтування теми проекту. Планування роботи з виконання проекту. Розробка ескізного малюнка	<i>Різноманітність і плюралізм, ідентичність // розуміння</i> того, що люди мають різні точки зору; усвідомлення власної ідентичності.	обговорювати спірні питання; попереджувати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісу; поважати думку кожного члена команди; опиратися у своїй діяльності на культурні традиції.	Т. 3, с. 71-73. Т. 6, с. 79.
Основи комбінаторики (симетрія, асиметрія, ритм). Проектування моделі виробу. Розробка ескізу виробу	<i>Ідентичність, різноманітність і плюралізм // усвідомлення</i> почуття власної гідності та індивідуальності; розуміння поняття «гендерні стереотипи».	сприймати думки інших; працювати в команді на результат; визначати власні пріоритети та ділитися міркуваннями; відстоювати особисту точку зору.	Т. 3, с. 23, 29-31, 39.

Історія дизайну. Поняття про «стиль». Сучасні тенденції розвитку дизайну. Етнодизайн. Особливості українського національного дизайну	<i>Конфлікт, права і свободи // усвідомлення</i> того, що люди мають різні точки зору; розуміння того, що конфлікт можна вирішити мирним шляхом.	обговорювати спірні питання; працювати з іншими на результат, попереджувати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісу; поважати думки інших людей; застосовувати підхід «шести кроків».	Т. 6, с. 79-80.
Остаточна обробка виробу. Захист проекту	<i>Різноманітність і плюралізм, медіа // усвідомлення</i> права на власну точку зору; розуміння власної відповідальності за роботу в команді.	висловлювати власну точку зору, цінності та інтереси; обґрунтовувати власну позицію; підбирати матеріали для презентації; готувати газету та презентувати її.	Т. 3, с. 164-166, 173.
Створення банку ідей. Проектування майбутньої професійної діяльності	<i>Права і свободи, відповідальність // усвідомлення</i> природи прав людини та права кожного на людську гідність; розуміння власної відповідальності.	співставляти власні бажання і потреби зі своїми правами та обов'язками; поважати думки інших людей; співвідносити право з відповідальністю; критично ставитися до власного вибору.	Т. 3, с. 117-118, 144-145.

9 КЛАС

Тема розділу (уроку)	Цінності // ставлення	Уміння	Навчальні ресурси ОДГ/ОПЛ
Розділ 1. Основи проектування, матеріалознавства та технології обробки			
Вибір об'єкта проектування. Планування роботи з виконання проекту	<i>Різноманітність і плюралізм, ідентичність, конфлікт // розуміння</i> того, що люди мають різні точки зору; усвідомлення власної індивідуальності.	обговорювати спірні питання; сприймати думки інших людей; досягати компромісу; застосовувати підхід «шести кроків» для розв'язання конфліктів; ідентифікувати свою приналежність до українського народу; розробляти соціальний проект.	Т. 3, с. 39-41, 93-94, 105.
Основи біоніки у проектуванні. Особливості декоративних технологій регіону	<i>Різноманітність і плюралізм, ідентичність // усвідомлення</i> того, що люди мають різні точки зору; розуміння бар'єрів рівності у суспільстві.	критично аналізувати гіпотетичну ситуацію; визначати бар'єри рівності у великому суспільстві; ідентифікувати свою приналежність до українського народу.	Т. 3, с. 74-77, 84.
Остаточна обробка виробу. Захист проекту	<i>Різноманітність і плюралізм // усвідомлення</i> важливості мати власну точку зору, цінності та інтереси; розуміння власної відповідальності за інших.	спілкуватися та взаємодіяти один з одним; розмірковувати щодо способів життя; сприймати точку зору інших; відстоювати власну точку зору.	Т. 6, с. 21-22.
Розділ 2. Технологія побутової діяльності та самообслуговування			
Мій стиль	<i>Різноманітність, ідентичність // усвідомлення</i> різноманітності, індивідуальності особистості; розуміння впливу упереджень та стереотипів на самооцінку.	здійснювати власний вибір; взаємодіяти з іншими на результат; обґрунтовувати власну позицію та оцінювати результати власної діяльності.	Т. 3, с. 26-28. Т. 6, с. 34.

РОЗРОБКИ УРОКІВ

5 клас

Розділ 1. Основи проектування, матеріалознавства та технології обробки.

Тема уроку.

Ознайомлення з видами діяльності на уроках трудового навчання та зі зразками виробів, що будуть виготовлятися у 5 класі. Правила внутрішнього розпорядку в шкільній майстерні. Організація робочого місця.

Цілі/очікувані результати:

Учень/учениця

запроваджує покроковий підхід, який дозволяє разом з іншими учнями встановити демократично погоджені правила роботи в майстерні та класі;

уміє працювати в команді на результат;

уміє визначати власні пріоритети та ділитися власними міркуваннями;

цінує власну свободу, визнає рівність кожного;

має відчуття власної гідності та індивідуальності;

усвідомлює та розуміє прояви гендерних стереотипів;

відкриває власні здібності та уміння;

усвідомлює важливість виконання різних соціальних ролей.

Тип уроку за дидактичною метою: урок узагальнення знань.

Дидактичне забезпечення, обладнання:

інструкції з безпеки праці; зразки проектних робіт учнів; відеофільм «Об'єкти праці»; великі аркуші паперу, маркери; фліпчарт, кольорові стікери, кошик; обладнання майстерні з трудового навчання; ноутбук, екран. Додаток 1–7.

Ресурси ОДГ/ОПЛ:

1. Зростаємо у демократії : плани уроків для початкового рівня з питань демократичного громадянства та прав людини / Р. Голлоб, В. Вайдінгер ; пер. з англ. та адапт. О. В. Овчарук, авт. ред. укр. версії : Н. Г. Протасова. – К. : Основа, 2011. – Т. 2. – С. 20, 59.

2. Досліджуємо права дітей : Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини (ОДГ/ ОПЛ): Серія уроків для 1–9 класів / Р. Голлоб, П. Крапф ; пер. з англ. та адапт. В. В. Полторак; заг. ред. укр. версії : Н. Г. Протасова. – К. : Основа, 2016. – Т. 5. – С. 27, 33.

Тезаурус (предметний та ОДГ/ОПЛ):

право, свобода, рівність, правила та обов'язки.

Хід уроку

№	Час	Структурний компонент уроку	Методи, прийоми (назва та опис)	Засоби (матеріальні, технічні)	Очікуваний результат з ОДГ/ОПЛ. Учень/учениця...
1	7 хв	Забезпечення емоційної готовності до уроку	Вправа «Знайомство». Учитель пропонує учням назвати своє ім'я і, користуючись кольоровими стікерами, письмово завершити речення «Моя улюблена справа...» та «Мені не подобається...». Учні розміщуються в обраному навчальному просторі кабінету (майстерні). По черзі розповідають про себе за запропонованою учителем схемою. Улюблені заняття записують на стікерах. Власні визначення «Мені не подобається...» після озвучування записують на аркуші та опускають до кошика.	Фліпчарт, кольорові стікери, кошик. Додаток 1.	Налаштування на співпрацю вчителя і учнів. Відкриває власні здібності й уміння однокласників.
2	5 хв	Мотиваційний етап	Сьогодні ми будемо говорити про права та обов'язки, правила та закони. Разом з вами ми знайдемо взаємозв'язок між цими поняттями та встановимо власні правила. Це сприятиме миру і взаєморозумінню в класі та забезпечить вашу безпеку на уроках трудового навчання. Учитель пропонує разом визначити цілі та очікувані результати уроку. Ми дізнаємось: ..... Ми вмітимемо:	Фліпчарт, кольорові стікери. Додаток 2.	Розмірковує про свої очікування від уроку.
3	10 хв	Актуалізація опорних знань	Вправа «Хто це робить?» [1, с. 20] Учитель зачитує учням короткі характеристики технологічної діяльності людини та пропонує визначити, кому (чоловікам чи жінкам) притаманні названі види робіт. Пропонує на складеному навпіл аркуші паперу визначити: зліва – «це можуть лише хлопчики», з правого боку «це можуть лише дівчатка»: «Виготовляє гарні та корисні речі з деревини...» «Вишиває візерунки на одязі...» «Моделює модний одяг...» «Зводить зручні та гарні будівлі...» тощо. Проблемне питання: «Хто саме вирішує, яку роботу виконувати хлопчикам, а яку дівчаткам?» Учні у групах обговорюють запропоновані питання, спираючись на власний досвід та поведінкові моделі оточуючого соціуму.	Картки характеристик технологічної діяльності. Додаток 3.	Визначає гендерні стереотипи технологічної діяльності та можливості уникнення гендерної нерівності. Вчиться толерантному сприйняттю особистісних цінностей.
4	18 хв	Сприйняття, усвідомлення та осмислення нового матеріалу	Огляд виставки проектів з трудового навчання Учитель пропонує учням ознайомитись із експонатами виставки, розповідає про різновиди проектів та їх особливості. Розповідь про організацію роботи у шкільній навчальній майстерні та ризики поведінки в навчальній майстерні. Приєм «Рольова гра» [1, с. 61]. Учитель пропонує учням розіграти моменти створення небезпечних ситуацій та разом знайти оптимальний варіант поведінки з урахуванням прав та свобод особистості. Гра «Правила поведінки» [1, с. 62; 2, с. 33]. Учитель об'єднує учнів у групи по 3–4 учасники та пропонує їм сформулювати власні правила поведінки в навчальній майстерні з урахуванням раніше визначених ризиків, розробити «Кодекс поведінки в навчальному середовищі», створити пам'ятки з правил поведінки.	Великі аркуші паперу, маркери. Додаток 4. Додаток 5, 6.	Розуміє організацію технологічної діяльності та технологічної культури. Визначає власні пріоритети та поведінкові моделі. Вільно висловлює свої міркування, обговорює їх з однокласниками. Спільно з іншими визначає правила поведінки на уроці.

			У результаті колективного обговорення учні роблять висновки щодо необхідності неухильно дотримуватися цих правил. Працюючи в малих групах визначають категорії та сферу застосування навчального обладнання майстерні (кабінету).	
5	3 хв	Рефлексія	Фронтальна бесіда 1. Що нового ви дізналися на уроці? 2. Чи можна скористатись отриманими знаннями у повсякденному житті? 3. Де і за яких умов це може бути? Учні оцінюють власний внесок у реалізацію визначених на початку уроку цілей. Самостійно визначають продуктивність власної діяльності.	Створює власний «продукт». Досягає власного пізнавального й особистісного результату.
6	2 хв	Підсумок уроку	Прийом «Мікрофон» Узагальнення за темою й перебігом уроку. Учитель пропонує учням продовжити речення: «Сьогоднішній урок був для мене корисним, тому що...»	Додаток 1.
Домашнє завдання.				
Правила техніки безпеки та внутрішнього розпорядку в навчальній майстерні (кабінеті). Створення презентації чи публікації (за бажанням) «Технологічна діяльність моєї родини». Скласти власні правила в таблиці додатку 7.				

Роздаткові матеріали

Додаток 1

До вправи «Знайомство»

Моя улюблена справа:

Мені не подобається...

Додаток 2

Додаток 3

Таблиця для записів:

Діяльність	Хлопчики	Дівчатка

Додаток 4

Права, відповідальність та правила у нашій школі

Права	Відповідальність	Правила
Безпека у класній кімнаті	Дотримуйся правил, щоб бути у безпеці	Не бігай по класу

Додаток 5

Критерії хороших правил (для кожної групи)

Імена членів групи	
Права	Правила та обов'язки
Стаття 12. Висловлення власних поглядів та інтересів. Про що в ній ідеться?	
Стаття 13. Свобода самовираження. Про що в ній ідеться?	
Стаття 28. Право на освіту. Про що в ній ідеться?	
Стаття 31. Право на відпочинок та дозвілля. Про що в ній ідеться?	

Додаток 6

Наші правила

Наші правила	
Ми можемо:	Цього робити не потрібно:

Додаток 7

Наше правило таке:

Напиши власний список у поданій таблиці та перевір своє правило:

	Так	Ні

Підсумок:

Ми думаємо, що правилом є: _____
Тому, що

6 клас

Розділ 1. Основи проектування, матеріалознавства та технології обробки.

Тема уроку.

Види тонколистового металу та дроту.

Основна технологія: технологія обробки тонколистового металу.

Додаткова технологія: технологія обробки дроту.

Цілі/очікувані результати:

Учень/учениця:

знає властивості конструкційних матеріалів;

розуміє роль природних матеріалів, як важливого екологічного ресурсу у збереженні довкілля; *обговорює* одержані відомості та висловлює думку щодо вибору матеріалів з урахуванням їх властивостей;

уміє добирати конструкційні матеріали для свого виробу залежно від їх властивостей, розраховує необхідну кількість;

уміє самостійно знаходити причинно-наслідкові зв'язки використання природних ресурсів у технологічній діяльності людини;

висловлює думку щодо цінності конструкційних матеріалів природного походження;

обґрунтовує взаємозв'язок між дотриманням технології виготовлення та якістю виробу;

усвідомлює поняття «відповідальність»;

уміє працювати з іншими на результат, попереджувати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісу.

Тип уроку за дидактичною метою: комбінований.

Дидактичне забезпечення, обладнання:

зразки металів та сплавів (сталь, алюміній, латунь, мідь, залізо); зразки дроту різної товщини та призначення; картки характеристик фізичних та технологічних властивостей металів і сплавів; відеофільм про видобування та використання природних ресурсів у технологічній діяльності людини; мультимедійний комплекс; комп'ютер; великі аркуші паперу, маркери; фліпчарт, набір кольорових стікерів; карта розташування видобувних комплексів та рудників; діаграми видобутку природних ресурсів за 5 років. Додаток 1-7.

Ресурси ОДГ/ОПЛ:

1. Зростаємо у демократії : плани уроків для початкового рівня з питань демократичного громадянства та прав людини / Р. Голлоб, В. Вайдінгер ; пер. з англ. та адапт. О. В. Овчарук, авт. ред. укр. версії : Н. Г. Протасова. – К. : Основа, 2011. – Т. 2. – С. 20, 59,

Тезаурус (предметний та ОДГ/ОПЛ):

матеріалознавство, конструкція, метал, металеві сплави, прокат, плавлення, екологія, відповідальність, компроміс, тайм-менеджмент.

Хід уроку

№	Час	Структурний компонент уроку	Методи, прийоми (назва та опис)	Засоби (матеріальні, технічні)	Очікуваний результат з ОДГ/ОПЛ. Учень/учениця...
1	1 хв	Вітання, організація роботи	Учитель делегує повноваження помічника вчителя черговому учню. Черговий учень <i>попередньо</i> допомагає однокласникам підготувати робочий одяг та робочі місця; на початку уроку у вільній формі доповідає учителю про готовність класу до уроку.		Розуміє необхідність дотримання загальношкільних правил організації навчально-пізнавальної діяльності. Налаштування на співпрацю вчителя і учнів.
2	4 хв	Мотивація навчально-пізнавальної діяльності	Евристична бесіда на тему: «Використання металів та сплавів у господарській діяльності людини». Проблемне питання: «Для чого ми вивчаємо види металу та сплавів, способи їх добування та виготовлення?» Учні обговорюють галузі застосування металів у народному господарстві. У відповідях спираються на матеріал, вивчений на уроках трудового навчання у попередніх класах та на попередніх уроках.	Набір магнітних карток «Метали та сплави у житті людини». Додаток 1.	Створення ситуації діалогу, обміну думками. Висловлює власну думку щодо доцільності вивчення пропонуваного матеріалу.
3	5 хв	Цілепокладання	Представлення теми та очікуваних результатів Пропоную разом визначити цілі та очікувані результати уроку. Я дізнаюся... Я навчуся... Учні разом з учителем вчать ставити перед собою цілі, розмірковують про свої очікування від уроку. Записують свої очікування від уроку та розміщують їх у відповідному розділі фліпчарту.	Фліпчарт, набір кольорових стікерів. Додаток 2.	
4	5 хв	Актуалізація опорних знань	Приєм «Кросворд» Учитель пропонує учням разом опрацювати мультимедійний кросворд, під яким заховане зображення об'єкта проектування. Діяльність учнів: у відповідях спираються на матеріал, вивчений на попередніх уроках, власні знання і спостереження. <i>Дотримуються правил ведення бесіди.</i>	Мультимедійний комплекс, комп'ютер. Додаток 4.	
5	10 хв 13 хв	Сприйняття теоретичного матеріалу	Лабораторно-практична робота «Випробування зразків металів та сплавів» (<i>проводить учитель</i>). Випробування зразків на твердість, пластичність, пружність; порівняння їх фізичних та технологічних властивостей. Учитель пропонує учням самостійно провести випробування зразків та реєструвати свої дослідження в лабораторних таблицях. Роботу учні можуть виконувати в парах. Учні називають види металів та сплавів, їх фізичні властивості. Перегляд відеофільму про використання природних ресурсів на території України. Робота з картою корисних копалин України. Встановлюють взаємозв'язок між неконтрольованим видобуванням корисних копалин та загрозою техногенних катастроф.	Зразки металів та сплавів (сталь, алюміній, латунь, мідь, залізо). Картки характеристик фізичних та технологічних властивостей металів і сплавів.	Виступає у ролі співтворця уроку, шукає, мислить, відстоює власну думку. У своїх відповідях спирається на матеріал, вивчений на попередніх уроках, власні знання і спостереження. Вчиться працювати в групі, вести діалог, аргументувати свою думку, робити висновки.

			<p>Роблять висновки щодо бережливого ставлення до природних ресурсів.</p> <p>Групова робота [1, с. 79–80] Учитель пропонує учням на основі результатів попередньо проведеного дослідження заповнити таблиці «Хто яку відповідальність несе?», «Хто за що відповідає?»</p> <p>Представлення результатів</p> <p>Учитель пропонує разом визначити різні можливості екологічної поведінки.</p>	<p>Відеофільм про видобування та використання природних ресурсів у технологічній діяльності людини; мультимедійний комплекс, комп'ютер; карта розташування видобувних комплексів та рудників, діаграми видобутку природних ресурсів за 5 років; великі аркуші паперу, маркери; фліпчарт, набір кольорових стікерів. Додаток 4, 5.</p>	<p>Усвідомлює важливість екологічної відповідальності кожної людини, розмірковує про відповідальність як термін, що пов'язаний з людьми, об'єктами та завданнями. Планує конкретне впровадження окремих кроків. Такі поняття, як тайм-менеджмент, здатність на компроміс у групі, а також на гнучкість стають цілями учнів.</p>
6	7хв	Рефлексія	<p>Ігрова естафета «Метали-сплави» Учитель пропонує учням сформувати дві команди та визначити, до якої категорії відносяться названі ним конструкційні матеріали. Кожна правильна відповідь відмічається зеленим стікером на фліпчарті. Перемагає команда, яка правильно визначить усі категорії.</p> <p>Приєм «Самооцінювання» Учитель пропонує учням на стікерах коротко описати результат роботи на уроці: «Я навчився(лася)...», «Я дізнався(лася)...» та розмістити їх на фліпчарті.</p>	<p>Фліпчарт, кольорові стікери. Додаток 7. Додаток 1.</p>	<p>Створює власний «продукт» (власні позитивні емоції, задоволення результатом діяльності). Досягає власного пізнавального й особистісного результату. Візуально відображає досягнені результати.</p>
<p>Домашнє завдання</p> <p>Опрацювати матеріал підручника. Знайти визначення слів «екологія», «відповідальність», «компроміс», «тайм-менеджмент» та записати в словник нових термінів та понять. Додаток 3. Створити міні-публікації (за бажанням) про сучасні екологічні конструкційні матеріали на основі металів та їх використання.</p>					

Роздаткові матеріали

Додаток 1

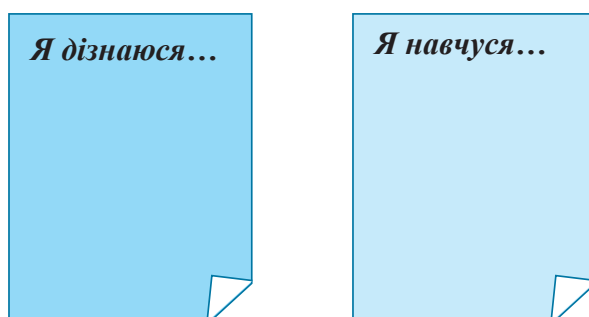
Магнітні картки «Метали та сплави у житті людини»

Розмісти картки за категоріями:

- мистецтво
  - інструменти
  - посуд
  - устаткування
    - конструкції
    - деталі

Представлення очікуваних результатів

Словник нових термінів та понять

Термін чи поняття	Як це розуміти?
Металургія	наука, техніка і галузь промисловості, які пов'язані з одержанням металів з руд або металовмісних речовин з наданням їм необхідних властивостей.
Сплави	тверда або рідка однорідна речовина, утворена сплавленням кількох металів або металів з неметалами.
Конструкційний матеріал	матеріал, що використовується для виготовлення деталей конструкцій.
Відповідальність	
Тайм менеджмент	
Компроміс	

Хто яку відповідальність несе?

**Взяти
відповідальність за....**

... професію	... групу людей
... сім'ю	... озеро
... забезпечення водою	... їжу
... самого себе	... подвір'я своєї школи
... за	... за

Хто за що відповідає?

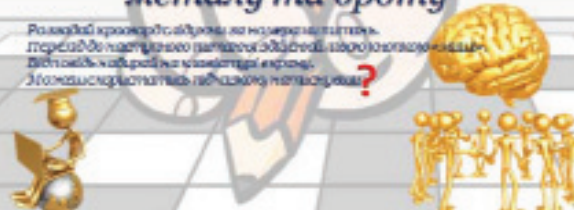
Взяття відповідальності, розподіл відповідальності	
Наприклад: екологія	
Місце/ситуація:	Яку відповідальність несе ця людина?

Клас	Учитель:	Учень:
Школа	Директор:	Учитель/учень:
Країна	Керівник країни:	Народ:

Основи матеріалознавства

Технологія виготовлення виробів із тонколистового металю та дроту

Розробки крокодрів відомі ще наші предки, перед тим як виготовити різноманітні зброю, посуд, інструменти. Відомий кабардієць Кавказу вкрав, з його використанням побачено металевий?

профіль

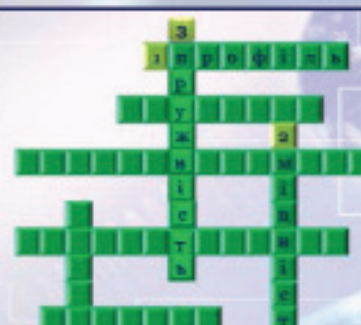
1. Як називають форму поперечного перерізу прокату?

міцність

2. Як називають властивість металю, що характеризує стійкість конструкційного матеріалу проти руйнування.

пружність

3. Як називають властивість матеріалу змінювати свою форму і не руйнуватися під дією навантаження та відновити її після припинення навантаження?

кування

4. Операція надання металю потрібної форми битьмем металом або металом чи натисканням пресою.

рулон

5. Згорнутий у трубку листовий метал, тижинка, вапір тощо.

прокатування

6. Спосіб, яким виготовляють дріт круглого, прямокутного, квадратного, шестигранного та інших профілів.

алюміній

7. Легкий та м'який метал сріблясто-білого кольору.

Додаток 7

Рефлексія

Я дізнався(лася)...

Я навчився(лася)...

7 клас

Розділ 1. Основи проектування, матеріалознавства та технології обробки.

Тема уроку.

Породи та будова деревини. Вплив дерев на екосистему.
Пиломатеріали, їх види, способи отримання та галузь застосування.

Основна технологія: технологія ручної обробки деревини.

Цілі/очікувані результати:

Учень/учениця

розуміє вплив властивостей конструкційних матеріалів на технологію обробки. Може обговорювати та висловлювати думку щодо вибору матеріалів з урахуванням їх властивостей;
характеризує властивості конструкційних матеріалів. Добирає матеріали, інструменти та обладнання для виготовлення виробу;
уміє самостійно знаходити причинно-наслідкові зв'язки використання природних ресурсів у технологічній діяльності людини;
усвідомлює важливість правильного добору конструкційних матеріалів;
розуміє вплив властивостей деревини на технології обробки та якість виробу; має уявлення про види пиломатеріалів та сучасні технології їх отримання;
усвідомлює власну відповідальність за життєвий простір та важливість прав людини;
визначає місце, де необхідно покращити екологічний стан;
ідентифікує порушення прав людини.

Тип уроку за дидактичною метою: комбінований.

Дидактичне забезпечення, обладнання: зразки порід деревини, зрізів стовбура та пиломатеріалів (брус, брусок, дошка необрізна, дошка обрізна, рейка тощо); відеофільм про видобування та використання природних ресурсів у технологічній діяльності людини; мультимедійний комплекс; комп'ютер; карта розташування лісових масивів та промислових вирубок; діаграми вирубування лісів за 5 років; установка для випробування технологічних властивостей деревини.

Ресурси ОДГ/ОПЛ:

1. Зростаємо у демократії : Плани уроків для початкового рівня з питань демократичного громадянства та прав людини / Р. Голлоб, В. Вайдінгер; пер. з англ. та адапт. О. В. Овчарук ; авт. ред. укр. версії : Н. Г. Протасова. – К. : Основа, 2011. – Т. 2. – С. 20, 59.

2. Живемо в демократії : плани уроків з питань освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини для загальноосвіт. навч. закл. / Р. Голлоб, Т. Хаддлестон, П. Крапф та ін. ; пер. з англ., наук. редагування та адапт. О. В. Овчарук ; заг. ред. : Р. Голлоб, П. Крапф ; заг. ред. укр. версії : Н. Г. Протасова. – 3-тє вид. – К. : Основа, 2016. – Т. 3. – С. 116–118, 131–132.

Тезаурус (предметний та ОДГ/ОПЛ):

матеріалознавство, конструкція, порода, масив деревини, лісоматеріал, пиломатеріал, брус, брусок, дошка необрізна, дошка обрізна, рейка, лісозаготівля, розпил, екологія; толерантність, конфлікт, компроміс, екологічна відповідальність.

Хід уроку

№	Час	Структурний компонент уроку	Методи, прийоми (назва та опис)	Засоби (матеріальні, технічні)	Очікуваний результат з ОДГ/ОПЛ. Учень/учениця...
1	1 хв	Вітання	Делегування повноважень помічника вчителя черговому учню. Черговий учень допомагає однокласникам підготувати робочий одяг та робочі місця; доповідає учителю про готовність класу до уроку.		Створення добро-зичливої атмосфери. Налаштування на співпрацю вчителя і учнів.
2	5 хв	Мотивація	У неофіційній формі в підготовчо-мотиваційній зоні навчального кабінету учитель пропонує учням обговорити проблемне питання: «Для чого ми вивчаємо породи деревини, їх властивості та природні зони лісових масивів?» У своїх відповідях учні спираються на матеріал, вивчений на уроках трудового навчання у попередніх класах та на попередніх уроках.		Уміє аналізувати та, опираючись на власний досвід, обговорювати проблему, робити висновки.
3	3 хв	Цілепокладання	Представлення теми та очікуваних результатів Учитель пропонує на невеликих аркушах паперу коротко зазначити, яких результатів учні очікують від вивчення теми уроку, скласти аркуші та відкласти їх до кінця уроку. Разом з учителем учаться ставити перед собою цілі, розмірковують про свої очікування від уроку.		Створення ситуації діалогу, обміну думками.
4	7 хв	Актуалізація знань	Приєм «Повернення назад»: «Що таке деревина? Яке значення має деревина у господарській діяльності людини?» Вам було запропоновано дослідити застосування деревини у різних галузях промисловості. Цікаво, що ви виявили та які висновки зробили? Групова робота, пленарна дискусія Обговорення у групах результатів самостійної пошукової роботи. Приєм «Асоціативний куц» Учні обговорюють технологічну діяльність людини та її вплив на стан навколишнього середовища в групі, створюють карту асоціацій (поняття про деревину як конструкційний матеріал). Малими групами звітують про проведenu пошуково-аналітичну роботу щодо використання деревини у господарській діяльності людини.	Аркуші паперу, кольорові маркери.	Актуалізація попереднього досвіду учнів. Працює у групі, дискутує , бере участь у конструктивному діалозі.
5	23 хв	Сприйняття теоретичного матеріалу	Розповідь учителя про будову деревини, її породи, фізичні та технологічні властивості різних порід деревини; промислове використання та географічне розташування масивів промислової деревини. Випробування зразків Учитель пропонує самостійно або в парах провести випробування зразків, порівняння їх фізичних та технологічних властивостей у лабораторних таблицях. Перегляд відеофільму про використання природних ресурсів на території України. Пленарна дискусія «Живемо екологічно» [1, с. 81]	Зразки порід деревини, зразки зрізів стовбура та пиломатеріалів, відеофільм про видобування та використання природних ресурсів у технологічній діяльності людини.	Усвідомлює власну екологічну відповідальність за життєвий простір. Разом з іншими приймає узгоджені рішення.

			<p>Робота в малих групах: пошук шляхів зменшення вирубування лісів. Чи несете ви відповідальність за вирубування лісів? На цьому етапі учитель пропонує: 1) обговорити в групах та запропонувати власні варіанти використання альтернативних матеріалів; 2) визначити, як учні можуть сприяти збереженню лісів.</p> <p>Презентація групових рішень Працюючи в малих групах, учні випробовують зразки. Складають карти властивостей на проведені випробування зразків матеріалів. Обговорюють у групах та порівнюють описи властивостей різних порід деревини. Складають карту-схему розташування найбільш потужних лісозаготівельних та деревообробних комплексів. Розробляють міні-проекти використання альтернативних матеріалів з властивостями заданих порід деревини. Обмінюються власними ідеями, обговорюють їх.</p>	<p>Мультимедійний комплекс, комп'ютер, карта розташування лісових масивів та промислових вирубок, діаграми вирубування лісів за 5 років, установка для випробування технологічних властивостей деревини.</p>	
6	4 хв	Рефлексія	<p>Розв'язання кросворду «Властивості деревини» Учитель пропонує учням разом розв'язати кросворд. Діяльність учнів: визначають терміни та поняття за завданнями кросворду. Відтворюють отримані знання.</p>		Досягає власного пізнавального й особистісного результату.
7	2 хв	Підсумок уроку	<p>Узагальнення за темою й перебігом уроку Оцінювання Оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці проводиться самостійно за встановленими критеріями. Учні спільно оцінюють власний внесок у реалізацію визначених на початку уроку цілей. Заповнюють таблиці самооцінювання. Самостійно визначають продуктивність власної діяльності.</p>		
Домашнє завдання					
Опрацювати матеріалу підручника. Підібрати цікаву інформацію про використання деревини в інших країнах та шляхи збереження лісів.					

8 клас

Розділ 1. Основи проектування, матеріалознавства та технології обробки. Етнодизайн. Особливості українського національного дизайну.

Тема уроку.

Історія дизайну. Поняття про «стиль». Сучасні тенденції розвитку дизайну. Етнодизайн. Особливості українського національного дизайну.

Основна технологія: технологія ландшафтного дизайну.

Цілі/очікувані результати:

Учень/учениця:

- розуміє* поняття дизайну та стилю, має уявлення про сучасні тенденції розвитку дизайну;
- розуміє* естетичне значення дизайну у створенні виробів, усвідомлює важливість дотримання стилю;
- уміє* застосовувати елементи українського національного дизайну у проектуванні виробів;
- має* уявлення про сучасні технології виготовлення конструкційних матеріалів;
- застосовує* прийоми комбінаторики у процесі проектування виробу;
- вирізняє* за характерними ознаками технології виготовлення та оздоблення виробу, поширені в регіоні проживання;
- уміє* вести діалог;
- висловлює* судження щодо вибору форми та оздоблення виробу;
- цінує* власну свободу, визнає рівність кожного, усвідомлює необхідність вирішення конфліктів.

Тип уроку за дидактичною метою: урок поглиблення теми, практична робота.

Дидактичне забезпечення, обладнання:

відеофільм «Історія дизайну»; демонстраційні картки «Ознаки стилів»; відеофільм «Сучасний дизайн середовища»; ноутбук, екран, проектор; додатки 1-6; великі аркуші паперу, маркери; фліп-чарт; набір кольорових стікерів.

Ресурси ОДГ/ОПЛ:

1. Навчання демократії : збірник практичних занять з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини / Р. Голлоб, П. Крапф ; пер. з англ. та адапт. Н. Г. Протасової. – К. : Основа, 2016. – Т. 6. – С. 79 (вправа 8.1. Рішення, коли виграють обидві сторони).

Тезаурус (предметний та ОДГ/ОПЛ):

дизайн, стиль, авангардний дизайн, біодизайн, стиль «фьюжн», авторський дизайн, етнодизайн; свобода, рівність.

Хід уроку

№	Час	Структурний компонент уроку	Методи, прийоми (назва та опис)	Засоби (матеріальні, технічні)	Очікуваний результатз ОДГ/ОПЛ. Учень/учениця...
1	1 хв	Вітання	Взаємні привітання вчителя та учнів. Побажання гарного настрою.		Налаштування на співпрацю вчителя й учнів.
2	10 хв	Організація, мотивація	Відеовступ «Дизайн середовища». Аналіз відеофільму , що демонструвався на початку уроку. Учитель пропонує обговорити питання: «Про що цей фільм?», «Що вразило найбільше?», «Чи хотіли б ви облаштувати таким чином шкільний двір?», «Чи можливо, на вашу думку, створити дизайн середовища на шкільному подвір'ї власними силами?» Приєм «Повернення назад»: «Як середовище впливає на настрій?» Учні обговорюють найяскравіші моменти фільму. У своїх висловлюваннях спираються на власний досвід та свої враження від відео.	Відеофільм «Сучасний дизайн середовища», ноутбук, екран, проектор.	Створення ситуації діалогу, обміну думками.
3	2 хв	Цілепокладання	Представлення теми та очікуваних результатів Учитель пропонує разом визначити цілі та очікувані результати уроку, записати свої очікування на картках та розмістити їх у лівій частині фліпчарту. Учні обговорюють підготовлені заздалегідь описи різних стилів дизайну. Разом з учителем визначають цілі, розмірковують про свої очікування від уроку.	Додаток 1.	Формування навичок групової роботи.
4	2 хв	Актуалізація опорних знань	Приєм «Повернення назад»: «Які зовнішні ознаки форм предметного середовища характеризують етнічну належність?» Приєм «Відповідність» Учитель демонструє учням набір фрагментів зображень архітектурних стилів і дизайнерських рішень, пропонує визначити локації (період, країну чи місто, для яких характерний їхній стиль). У ході обговорення спираються на матеріал, вивчений на попередніх уроках, власні знання і спостереження.	Додаток 1. Додаток 4.	Актуалізація знань учнів, отриманих на попередніх уроках. Актуалізація емоційної сфери учнів; перевірка та корекція знань учнів; активізація уваги та мислення.
5	20 хв	Сприйняття теоретичного матеріалу	Ознайомлення з елементами дизайну предметного середовища. Визначення малих архітектурних форм, їх видів, класифікація. Ознайомлення з технологіями виготовлення малих архітектурних форм. Перегляд мультимедійної презентації Відеолекція учителя за темою «Історія дизайну». Практична робота «Вибір об'єкта проектування та технології виготовлення». – У процесі проектування об'єктів необхідно враховувати думку всіх зацікавлених сторін. Наприклад: 1. В одному місті було перекрито для проїзду автомобілів центральну вулицю через реконструкцію універсаму. Міська влада вважає, що це правильно, адже реконструйований фасад прикрасить історичну частину міста, а для безпеки пішоходів необхідно огорожа, межі якої проходили по проїжджій частині вулиці. У свою чергу автомобілісти були обурені такими діями, адже це спричинило їм проблеми – ускладнило рух транспорту, з'явилися затори.	Відеофільм «Історія дизайну», демонстраційні картки «Ознаки стилів», ноутбук, екран, проектор.	Учні виступають у ролі співтворців уроку, вони шукають, мислять, відстоюють власну думку.

			<p>Був змінений маршрут кількох рейсових автобусів, чим залишилися незадоволені пасажери маршруток.</p> <p>2. У класичному парку, який був розбитий у середині XIX сторіччя поставили лавки з модерних матеріалів з USB-підзарядкою та сонячними батареями. Молодь була задоволена, адже тепер можна було підзарядити гаджети, довше гуляти парком. З іншого боку, не всім жителям міста сподобалася така модернізація, адже порушився міський дизайн і пам'ятки паркового мистецтва. На їхню думку, такі вуличні меблі не повинні псувати загальний вигляд парку. Ці жителі вимагають відреставрувати старі лавки і повернути їх до парку.</p> <p><i>У такий спосіб, виникла конфліктна ситуація. На чиєму боці правда? Як діяти далі?</i></p> <p>Вправа «Рішення, коли виграють обидві сторони» [1, с. 79]</p> <p>Учитель ілюструє принципи вирішення конфлікту на фліпчарті.</p> <p>Перемога – перемога: рішення, які дозволяють обом сторонам виграти.</p> <p>Перемога – поразка: рішення, від яких виграє лише одна сторона за рахунок іншої.</p> <p>Поразка – поразка: рішення, від яких не виграє жодна сторона.</p> <p>Хто може знайти рішення, що дозволяє всім сторонам виграти?</p> <p>Учням пропонується робота в міні-групах, де одні учасники пропонують варіанти вибору та аргументи на їхню користь, інші учасники виступають в ролі опонентів. Варіанти та аргументи записують на аркушах паперу. Також учні отримують пам'ятку «Вирішення конфліктів у 6 етапів» [1, с. 80].</p> <p>Пленарна сесія: учні обмінюються результатами свого аналізу.</p>	<p>Великі аркуші паперу, маркери.</p> <p>Додаток 3.</p> <p>Фліпчарт, набір кольорових стікерів.</p> <p>Додаток 2.</p>	<p>Вчаться працювати в групі, вести діалог, аргументувати свою думку, робити висновки; аналізують ситуацію та приймають рішення. Створюють власний «продукт» (власні позитивні емоції, задоволення результатом діяльності).</p> <p>Учні аналізують приклади розв'язання конфліктів, визначаючи їх за допомогою представленої вчителем моделі, відповідаючи на запитання, яка зі сторін виграє від вирішення.</p>
6	5 хв	Рефлексія	<p>Приєм «Інтерв'ю»</p> <p>Учитель пропонує учням коротко розповісти про свій майбутній проект та його особливості. Одночасно учням пропонується заповнити картки результату власної роботи на уроці та розмістити їх у правій частині фліпчарту.</p> <p>Учні пояснюють власні задуми, обговорюють їх сильні і слабкі сторони. В ході обговорення визначають можливі проблеми у технологіях та шукають шляхи їх вирішення.</p>	<p>Великі аркуші паперу, маркери, фліпчарт, набір кольорових стікерів.</p>	
7	5 хв	Підсумок уроку	<p>Приєм «Передай далі»</p> <p>Учитель демонструє учням зразок малих архітектурних форм (макет альтанки, лавки, фігурку тварини тощо) та пропонує кожному учню одним словом описати його ознаки за схемою: матеріал; технологія; стиль; етнічні ознаки...</p> <p>Після того, як учні висловлять свою думку, вчитель пропонує проаналізувати та обговорити між собою цілі та досягнення уроку, порівнюючи записи на картках.</p> <p>Передаючи один одному зразок, діти визначають його характеристики.</p> <p>Допомагають з визначенням товаришам, обговорюють спірні моменти.</p> <p>Оцінюють власний внесок у реалізацію визначених на початку уроку цілей.</p> <p>Самостійно визначають продуктивність власної діяльності.</p> <p>Учитель пропонує знайти визначення слів «дизайн», «стиль», «авангардний дизайн», «біодизайн», «стиль «фьюжн», «авторський дизайн», «етнодизайн», «свобода», «рівність», «конфлікт» та записати у словник нових термінів та понять.</p>	<p>Фліпчарт, набір кольорових стікерів.</p> <p>Додаток 6.</p> <p>Додаток 5.</p>	

Додаток 1

Роздаткові матеріали

Додаток 2

Пам'ятка для учнів: модель вирішення конфліктів у шість етапів

1. Визначення потреб. «Що вам потрібно (чого конкретно ви хочете?)»	Кожен учасник конфлікту повинен відповісти на це запитання, не звинувачуючи іншу сторону.
2. Визначення проблеми. «У чому, на вашу думку, полягає проблема в цьому випадку?»	Весь клас може допомогти знайти відповідь, яка задовольняє потреби залучених сторін. Опоненти повинні бути в змозі прийняти визначення проблеми.
3. Пошук декількох рішень. «Хто може замислитися про можливі шляхи вирішення проблеми?»	Усі учні класу можуть висловити свої відповіді. Їх треба занотувати без коментарів, суджень або оцінки. Метою на цьому етапі є підготовка максимальної кількості рішень.

Додаток 3

Вирішення конфліктів

Учитель ілюструє ці принципи вирішення конфлікту на дошці або фліпчарті.

Перемога - перемога: рішення, які дозволяють обом сторонам виграти.

Перемога - поразка: рішення, від яких виграє лише одна сторона за рахунок іншої.

Поразка - поразка: рішення, від яких не виграє жодна сторона.

Додаток 4

Об'єкт проектування	Аргументи	
	За	Проти

Словник нових термінів та понять

Термін чи поняття	Як це розуміти?
Дизайн	
Авангардний дизайн	
«Фьюжн»	
Етнодизайн	
Свобода	
Рівність	
Конфлікт	

Рефлексія

*Я дізнався(лася)
про...*

Я вмію...

Я зроблю...

9 клас

Розділ 2. Технологія побутової діяльності та самообслуговування.

Тема уроку.

Мій стиль.

Основна технологія:

технологія проектування власного стилю.

Цілі/очікувані результати:

Учень/учениця:

називає основні стилі одягу;

знає і називає види одягу;

уміє обговорювати та висловлювати пропозиції щодо вибору стилю з урахуванням індивідуальних характеристик;

уміє добирати одяг відповідно до особливостей своєї фігури, поєднувати види одягу тощо;

усвідомлює індивідуальність особистості незалежно від походження;

усвідомлює власний стиль в одязі;

уміє працювати з іншими на результат, *уміє* здійснювати власний вибір;

обґрунтовує власну позицію та оцінює результат власної діяльності.

Тип уроку: комбінований.

Дидактичне забезпечення, обладнання:

мультимедійна презентація «Стилі в одязі»; роздаткові матеріали для учнів (опис ролей); додаток 1–4; пам'ятка для учнів: «Вирішення конфліктів у шість етапів»; шматок крейди або мотузка, щоб утворити лінію на підлозі; великі аркуші паперу, маркери; мультимедійний комплекс, екран; відеофільм «Театр мод»; паперові картки – одяг різних стилів.

Ресурси ОДГ/ОПЛ:

1. Живемо в демократії : плани уроків з питань освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини для загальноосвіт. навч. закл. / Р. Голлоб, Т. Хаддлестон, П. Крапф та ін. ; пер. з англ., наук. редагування та адапт. О. В. Овчарук ; заг. ред. : Р. Голлоб, П. Крапф ; заг. ред. укр. версії : Н. Г. Протасова. – 3-тє вид. – К. : Основа, 2016. – Т. 3. – С. 26–28.

2. Навчання демократії : збірник практичних занять з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини / Р. Голлоб, П. Крапф ; пер. з англ. та адапт. Н. Г. Протасової. – К. : Основа, 2016. – Т. 6. – С. 34.

Тезаурус (предметний та ОДГ/ОПЛ):

стиль, дрес-код; толерантність, конфлікт, компроміс, ідентичність.

Хід уроку

№	Час	Структурний компонент уроку	Методи, прийоми (назва та опис)	Засоби (матеріальні, технічні)	Очікуваний результат з ОДГ/ОПЛ. Учень/учениця...
1	1 хв	Вітання			
2	8 хв	Організація, мотивація	<p>Перегляд відеоряду «Театр мод».</p> <p>Евристична бесіда: значення індивідуального стилю в одязі для сучасного підлітка.</p> <p>Проблемне питання: «Як розуміти вислів «За одягом зустрічають»? Чи може зовнішній вигляд людини впливати на ставлення суспільства до особистості?»</p>	Додаток 1. Мультимедійний комплекс, екран, відеофільм «Театр мод».	Налаштування на співпрацю вчителя й учнів. Уміє висловлювати думку, опираючись на власний досвід.
3	2 хв	Цілепокладання	<p>Представлення теми та очікуваних результатів</p> <p>Прийом «Мікрофон»: учитель пропонує учням висловити власні думки про необхідність індивідуального стилю та можливості його дотримання. Учні дискутують про стилі в одязі, розмірковують про свої очікування від уроку.</p>		Створення ситуації діалогу, обміну думками.
4	4 хв	Актуалізація опорних знань	<p>Вправа «Усі різні, усі рівні» [2, с. 34]</p> <p>Учитель називає ряд характеристик одну за одною. Ті, хто визнають, що вони мають цю характеристику, перетинають лінію.</p> <p>«Яскравий одяг».</p> <p>«Високі підбори».</p> <p>«Довге волосся»...</p> <p>Учитель пропонує учням охарактеризувати свої враження.</p> <p>Учні обговорюють наступні питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Чи опинявся хтось у групі з людьми, з якими, на їхню думку, вони не мали нічого спільного? - Як почувався той, хто є частиною великої групи? - Як почувався той, хто відрізняється від усіх членів групи? <p>Обговорюють та висловлюються щодо своїх ролевих дій.</p> <p>Дотримуються правил ведення бесіди.</p>	Матеріали попереднього уроку, шматок крейди або мотузка, щоб утворити лінію на підлозі. Додаток 2.	Навчається пізнавати та сприймати інших у групі; дізнається про те, що має з ними спільного, та те, чого раніше не знав(ла) про своїх однокласників.
5	20 хв	Сприйняття теоретичного матеріалу	<p>Розповідь про основні стилі та види одягу. Особливості фігури та вибір власного стилю.</p> <p>Демонстрація мультимедійної презентації «Стилі в одязі».</p> <p>Пленарна дискусія про стиль та вибір елементів одягу.</p> <p>Рольова гра «Стиліст»</p> <p>Учитель просить учнів навести приклади типових конфліктів дома, у школі або на ігровому майданчику при виборі одягу.</p> <p>Учитель пропонує групам «одягти» персонаж за різними стилями.</p> <p>Учні сприймають і осмислюють інформацію.</p> <p>Розмірковують над своїми поглядами на інших та обговорюють це в групах.</p> <p>Дискутують, що для людини нормальним є те, що її по-різному сприймають інші люди та групи людей.</p> <p>Навчаються вирішувати конфлікти у шість етапів [2, с. 80] та <i>розуміють</i> власну відповідальність, <i>усвідомлюють</i> соціальну відповідальність.</p> <p>Використовуючи паперові наліпки з зображенням елементів одягу, формують комплекти різних стилів.</p>	Мультимедійна презентація «Стилі в одязі»; мультимедійний комплекс, екран; паперові картки – одяг різних стилів; пам'ятка для учнів: «Вирішення конфліктів у шість етапів».	Виступає у ролі співтворця уроку, шукає, мислить, відстоює власну думку. Розуміє , що не повинен(на) вживати такі категорії, як «правильно» та «неправильно» при описі точок зору.

					Навчається вирішувати конфлікти та розуміє власну відповідальність, усвідомлює соціальну відповідальність. Вчиться працювати в групі, вести діалог, аргументувати свою думку, робити висновки.
6	7 хв	Рефлексія	Рольова гра «Модель» Учитель пропонує учням презентувати сформовані комплекти одягу. Групи презентують розроблені образи стилів, характеризуючи частини одягу та мотивуючи свій вибір. Оцінюють власний внесок у реалізацію визначених на початку уроку цілей. Самостійно визначають продуктивність власної діяльності.		Створює власний «продукт» (власні позитивні емоції, задоволення результатом діяльності).
7	3 хв	Підсумок уроку	Прийом «Мікрофон» Учні висловлюються щодо власних вражень від роботи на уроці.	Додаток 3.	Досягає власного пізнавального й особистісного результату.

Додаток 1

Роздаткові матеріали

Додаток 2

Сприйняття інших

Рефлексія

*Я дізнався(лася)
про...*

Я вмію...

Я зроблю...

«Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність» у закладах загальної середньої освіти: Трудове навчання» адресовано вчителям, які викладають предмет «Трудове навчання» та бажають ефективно впроваджувати наскрізну змістову лінію «Громадянська відповідальність» на своїх уроках у 5–9 класах.

Наскрізна лінія «**Громадянська відповідальність**» забезпечує розвиток соціальної та громадянської компетентностей, розкриває суть поняття «відповідальний громадянин», визначає вектори його діяльності.

Метою вивчення наскрізної лінії «**Громадянська відповідальність**» є формування відповідального члена громади і суспільства, який розуміє принципи та механізми їх функціонування, а також важливість національної ініціативи. Ця наскрізна лінія освоюється через колективну діяльність – дослідницькі роботи, роботи в групі, проекти та ін., що формує в учнів готовність до співпраці, толерантність, сприяє усвідомленню рівних прав і можливостей у демократичному суспільстві.

«Методичні рекомендації щодо запровадження наскрізної змістової лінії «Громадянська відповідальність» у закладах загальної середньої освіти: Трудове навчання» є частиною серії методичних рекомендацій для учителів початкових класів, педагогів-організаторів, класних керівників, учителів, які викладають навчальні предмети: українська мова, українська література, зарубіжна література, іноземна мова, інформатика, математика, фізика, історія та правознавство, географія, біологія та природознавство, економіка, хімія, охорона здоров'я, **трудове навчання**, фізична культура, мистецтво.